

Список використаних джерел:

1. Алексюк В. Формування фінансових результатів в умовах реорганізації системи бухгалтерського обліку // Економіка. Фінанси. Право.— 2000р.—№1.—с.5.
2. Журавская И. Прибыль предпринимателя от операций по купле-продаже акций. Особенности налогообложения.// Бухгалтерия. Налоги. Бизнес. —2000г.—№ 22.
3. Жуков В.Н. Учет финансовых результатов для целей налогообложения // Бухгалтерский учет. — 1997.— №12. — С.4-11
4. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник. Курс лекцій /За ред. Г.Г.Кірейцева. - Житомир: ЖТІ, 2001. — 432 с.
5. Косякин И. Финансовый анализ, как инструмент управления предприятием // Финансовая газета. — 1998. / №7. — С13-16
6. Фінанси підприємств: Підручник/ За редакцією А.М. Поддєрьогіна.: КНЕУ, 1999р.
7. Шамхалов Ф. Прибыль -основной показатель результатов деятельности организации // Финансы. — 2000. — №6. — С. 19-22

УДК 336.717.6

**Макарович В. К., старший викладач
Закарпатський державний університет,
м. Ужгород**

Напрямки удосконалення обліку факторингових операцій в Україні

Здійснено аналіз правових норм щодо визначення змісту поняття «факторинг», охарактеризовано види факторингу, виділено основні відмінності факторингу від кредиту та запропоновано варіант обліку факторингу без права регресу у клієнта.

The analysis of legal norms is carried out in order to research essence of factoring, kinds of it the basic differences between factoring and credit are given methods of factoring accounting without the right of recourse at a client is proposed.

Постановка проблеми. У ринкових умовах господарювання бухгалтерський облік безпосередньо пов'язаний із процесом управління підприємством і є важливою складовою цього процесу. Однак недосконала методична база обліку може стати причиною прийняття неправильних рішень, які ведуть до зниження ефективності роботи підприємств. Ефективне управління активами підприємства дає можливість значно покращити фінансовий стан суб'єкта господарювання і збільшити прибутковість. Одним із основних

фінансових інструментів, який дає можливість ефективно управляти дебіторською заборгованістю є факторинг.

Факторинг — це одне з понять, яке зовсім недавно з'явилося на фінансовому ринку України. Враховуючи те, що на сьогодні офіційно затвердженої методики обліку факторингових операцій не існує, виникає нагальна потреба, зумовлена практичною необхідністю, дослідження особливостей обліку вказаного економічного явища в сучасних умовах реформування «українського» обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження економічної літератури свідчить про необхідність приділити більшу увагу факторингу як найефективнішій формі рефінансування в управлінні дебіторською заборгованістю підприємств. Проблемі факторингу присвячено низку наукових праць. Серед вітчизняних вчених економістів, які займалися проблемою управління дебіторською заборгованістю за допомогою факторингу, слід виділити таких авторів як Т. Е. Беялов, Ю. С. Скакальський, Ю. М. Лисенко. Значний вклад у розвиток факторингу внесли такі сучасні економісти: Л. Ю. Белоусов, Б. З. Гвоздев, Л. В. Руденко. У їх дослідженнях розкрито теоретичні та практичні аспекти розвитку ринку факторингових послуг в Україні.

З-поміж зарубіжних вчених, які зробили значний внесок у розвиток теорії і практики здійснення факторингових операцій слід назвати, насамперед, дослідження таких науковців як: Е. Доллан, Р. Кембелл, Ж. Перар, П. Роуз.

Питанням обліку факторингових операцій приділяли увагу такі науковці як: О. Г. Веренич, А. П. Шаповалова, Р. Грачева, К. С. Сурніна. У той же час ці дослідження неповною мірою містять критичний аналіз існуючих теоретико-методологічних основ і практичної багатоаспектності обліку факторингових операцій, недостатня увага приділяється питанням вдосконалення методології та практики бухгалтерського обліку факторингу на підприємстві.

Постановка завдання. Метою та завданням дослідження є всебічне викладення основних теоретичних принципів і існуючої методики бухгалтерського обліку факторингових операцій, що є фінансовим інструментом рефінансування дебіторської заборгованості у взаємодії відповідних методів і процедур та шляхом їх ретельного дослідження — виявлення можливих недоліків і висвітлення відповідних пропозицій з вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Одним із елементів, який може поліпшити ситуацію й підтримати активний і динамічний розвиток підприємства є факторинг.

Перше визначення факторингу в українському законодавстві з'явилося в Законі України від 20.03.1991 р. № 872-ХІІ "Про банки і банківську діяльність" (ст. 3), а потім, в пізнішій редакції - в Законі України від 07.12.2000 р. № 2121-ІІІ "Про банки і банківську діяльність" (ст. 47).

Далі, з метою впорядкування оподаткування факторингових операцій, визначення факторингу було включене в Закон України від 03.04.1997 р. № 168/97-ВР „Про податок на додаткову вартість” в пункт 1.10 ст. 1 зовнішніх угод.

Подальші визначення факторингу приведені в ст. 350 Господарського кодексу України.

Найдетальніше факторинг врегульований Цивільним кодексом України, де йому присвячений цілий 73-й розділ.

Але, все-таки, нормативним актом, що підсумовує визначення сфери факторингу став наступний документ — Конвенція УНІДРУА про міжнародний факторинг від 28 травня 1988 року. На основі ухвалення Закону України від 11.01.2006 р. № 3302-ІV „Про приєднання України до Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг” Україна задекларувала впровадження міжнародних стандартів факторингу на своїй території.

Саме з цього моменту Україна отримує достатньо повне аргументоване розуміння стандарту послуг факторингу.

У Цивільному Кодексі України факторинг визначається як фінансування під відступлення права грошової вимоги [1, ст. 73].

На основі аналізу правових норм, варто зазначити, що сутність факторингу полягає в наданні фактором грошових коштів клієнту як оплати за відступлення останнім своєї дебіторської заборгованості, тобто грошових вимог до своїх дебіторів.

Однак, з розвитком фінансово-кредитних відносин в ринковій економіці та розширенням спектру фінансових послуг на фінансовому ринку факторинг дещо видозмінюється по своїй суті.

Сучасний факторинг — це комплекс фінансових послуг, що надаються клієнту фактором в обмін на відступлення дебіторської заборгованості, що включає фінансування поставок товарів, страхування кредитних ризиків, облік стану дебіторської заборгованості і регулярне надання відповідних звітів клієнту, а також контроль своєчасності оплати і роботи з дебіторами.

Методологічні підходи щодо обліку факторингових операцій залежить від характеру правових відносин між фактором і клієнтом у межах договору факторингу [6, 51].

Так, розрізняють такі види факторингу:

Факторинг з правом регресу — це фінансування клієнта під відступлення ним права грошової вимоги до третьої особи (боржнику). У разі невиконання третьою особою (боржником) зобов'язань за контрактом у встановлений термін, фактор має право повернути право грошової вимоги клієнту з подальшим відшкодуванням клієнтом суми фінансування і комісії за факторингове обслуговування.

Факторинг без права регресу — це фінансування клієнта під відступлення ним права грошової вимоги до третьої особи (боржнику). У разі невиконання третьою особою (боржником) зобов'язань за контрактом у встановлений термін, фактор не має права повернути право грошової вимоги

клієнту.

Тобто, при факторингу з правом регресу ризик безнадійних боргів залишається за підприємством — продавцем дебіторської заборгованості. При факторингу без права регресу ризик безнадійних боргів приймає на себе фактор. Таким чином, при здійсненні факторингу без права регресу клієнт передає своє право отримання боргів від боржника фактору. Фактор стає власником неоплачених боргових вимог і бере на себе ризик їх несплати.

В економічних літературних джерелах існує ціла низка варіантів обліку факторингових операцій. Причому кожне бачення, при умілому обґрунтуванні, має право на існування. Так, Р. Грачева пропонує при відображенні надходження коштів від фактора за реалізовану по договору факторингу дебіторську заборгованість обліковувати на субрахунку 601 «Короткострокові кредити банку» [7,448].

На наш погляд, такий підхід не відповідає сутності самого факторингу. Для цього окреслимо відмінності факторингу від кредиту:

1. При факторингу не потрібне оформлення застави або поручительства;
2. Розмір фінансування при факторингу потенційно не обмежений. Чим більший об'єм реалізації компанії-клієнта, тим вища сума фінансування. Встановлюється ліміт (граничний розмір) фінансування на одного покупця, але чим більше покупців клієнт передає на факторингове обслуговування, тим більшою є загальна сума фінансування;
3. При кредиті грошові кошти завжди надаються на певний термін. При факторингу клієнт одержує безстрокове фінансування, тобто може користуватися наданим фінансуванням необмежено довго. Така можливість існує завдяки тому, що після оплати покупцем чергової поставки банк зобов'язує виплатити фінансування під кожну наступну поставку. Договір факторингу укладається на невизначений термін;
4. При факторингу гранично спрощений документообіг. Кожна чергова

сума фінансування виплачується при наданні в банк тільки відвантажувальних документів. Ніяких інших паперів оформляти не потрібно;

5. При факторингу покращується структура балансу компанії-клієнта. На відміну від кредиту, при факторингу в балансі компанії не виникає кредиторської заборгованості, а наявна дебіторська заборгованість зменшується. Це сприятиме отриманню звичного кредиту в банку, при виникненні такої необхідності;

6. Факторингове обслуговування припускає надання ряду додаткових послуг, сукупність яких називається адміністративним управлінням дебіторською заборгованістю. Адміністративне управління дебіторською заборгованістю включає:

- о Ведення обліку дебіторської заборгованості і відстежування своєчасності надходження оплати від покупця;

- о Надання клієнту докладних звітів про стан дебіторської заборгованості;

- о Робота з дебіторами, що допускають прострочення платежу. Всі взаємостосунки банку з дебіторами здійснюються тільки за узгодженням з клієнтом. Залежно від побажань клієнта, робота з дебіторами може включати в себе будь-які законні способи впливу на дебітора, які можуть сприяти своєчасності надходження оплати.

Таким чином, факторингові операції в обліку не повинні розглядатися як кредитування клієнта з боку фактора. Саме тому, ми вважаємо недоцільним здійснювати облік надходження коштів до клієнта від фактора на субрахунку 601 «Короткострокові кредити банку». Оскільки, дебіторська заборгованість є часткою оборотних активів, то і облік її продажу за договором факторингу повинен відображатись у розрізі розрахункових рахунків з дебіторами та кредиторами.

Наступним спірним питанням є статус факторингових операцій стосовно виду діяльності. Так, О. Г. Веренич відносить факторинг до складу операційної

діяльності і пропонує відображати результати факторингових операцій на рахунках 712 «Дохід від реалізації інших оборотних активів» і 949 «Інші витрати операційної діяльності» [6, 52]. Сурніна К. С. також стверджує, що дебіторська заборгованість покупців належить до оборотних активів підприємства; її продаж є операційною діяльністю, однак, пропонує вести на рахунку 977 "Інші витрати звичайної діяльності" облік списання балансової величини дебіторської заборгованості та понесених у зв'язку з цим витрат

(комісійна винагорода посереднику тощо), а на рахунку 746 "Інші доходи від звичайної діяльності" відображати виручку, одержану від реалізації боргів [8, 69].

В даній ситуації варто погодитись із Р. Грачовою, що факторинг є фінансовим інструментом і результати від факторингових операцій слід відображати на рахунках 733 «Інші доходи від фінансових операцій» та 952 «Інші фінансові витрати».

Враховуючи вищенаведені твердження, автор пропонує власне бачення обліку факторингових операцій у клієнта, де клієнтом є підприємство оптової торгівлі (табл. 1). Звузимо розгляд обліку факторингових операцій до обліку їх у клієнта без права регресу.

Підкреслимо, дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, згідно П(С)БО 10 відображається в балансі підприємства за чистою реалізаційною вартістю. В разі її продажу, тобто отримання статусу факторингу, ця заборгованість перетворюється на фінансовий інструмент і відображається в балансі, згідно з П(С)БО 13, як фінансовий актив за справедливою вартістю.

У результаті проведення факторингової операції клієнт підприємства-фактора дістає можливість швидше розрахуватися зі своїми боргами (наприклад, з постачальниками), запобігти появі сумнівних боргів, скоротити можливі втрати, що виникають через затримку платежів і т.д. вигоди, за що він виплачує фактору певний відсоток. Унаслідок таких дій клієнт (постачальник, підрядчик по відношенню до дебіторів) знає точну дату оплати своїх вимог і може планувати та

здійснювати подальші вкладення. Іншими словами, договір факторингу, з одного боку, звільняє клієнта від збору грошей зі своїх боржників, а з другого — вирішує поточні проблеми його виробничої діяльності.

Таблиця 1

Облік факторингових операцій у клієнта без права регресу

№ п/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
1	Визнано дохід від реалізації товарів покупцям	361	702
2	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	702	641
3	Відображено собівартість реалізованих товарів	902	281
4	Реалізовано дебіторську заборгованість згідно з договором факторингу	377	733
5	Списано балансову вартість факторингового активу	952	361
6	Отримано від фактора оплату у розмірі авансу фінансування	311	377
7	Нарахована комісійна винагорода за послуги фактора	92	685
8	Відображено податковий кредит по ПДВ із розміру комісійної винагороди фактору	641	685
9	Погашено зобов'язання перед фактором: а) грошовими коштами б) шляхом утримання із платежу за відступлення права вимоги	685 685	311 377
10	Отримано від фактора остаточну суму за факторинговою операцією	311	377

Висновки. Теоретично обґрунтовано можливість і доцільність застосування в системі розрахунків операцій по рефінансуванню дебіторської заборгованості шляхом факторингу та визначено методичний підхід щодо бухгалтерського обліку факторингових операцій.

Аналіз правових норм свідчить, що сутність факторингу полягає в наданні фактором грошових коштів клієнту як оплати за відступлення останнім своєї дебіторської заборгованості, тобто грошових вимог до своїх дебіторів.

Вважаємо, що факторингові операції в обліку не повинні розглядатися як кредитування клієнта з боку фактора. Саме тому недоцільним є здійснювати облік

надходження коштів до клієнта від фактора на субрахунку 601 «Короткострокові кредити банку». Оскільки, дебіторська заборгованість є часткою оборотних активів, то і облік її продажу по договору факторингу повинен відображатись у розрізі розрахункових рахунків з дебіторами та кредиторами.

В той же час, факторинг є фінансовим інструментом і результати від факторингових операцій пропонуємо відображати на рахунках 733 «Інші доходи від фінансових операцій» та 952 «Інші фінансові витрати».

Перспективним напрямом дослідження вважаємо облік факторингових операцій у фактора.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України. Від 16.01.2003р. №435-IV.
2. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 20.03.1991 р. № 872-ХІІ (зі змінами і доповненнями).
3. Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.97 р. № 168/97-ВР.
4. П(С)БО 10 – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Міністерства України від 08.10.1999 р. № 237 (зареєстровано в Міністерстві України 25.10.1999 р. за № 725/4018).
5. П(С)БО 13 – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затверджене наказом Міністерства України від 30.11.2001 р. № 559 (зареєстровано в Міністерстві України 19.12.2001 р. за № 1050/6421).
6. О. Г. Веренич, А. П. Шаповалова Облікові аспекти факторингу// Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку; 36. наук, пр– Львів – «Львівська Політехніка» у №577. – 2007р. ст. 50-54.
7. Р. Е. Грачева Енциклопедія бухгалтерського обліку – К. – «Галицькі контракти». – 2004р. – ст. 444 – 449.
8. К. С. Сурніна Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: Дис. канд. екон. Наук. -08.06.04 – Луганськ. – 2002. – ст 68-74.